

Олег Говда ЙТИ СВОЄЮ ДОРОГОЮ¹

Сьогодні сьомий або восьмий день моїх мук, мого замурування. А може, часу минуло менше — надто ясні у мене думки. Нестерпно печуть ноги від постійного стояння. Я міцний і ще довго житиму. Значно довше, ніж мені цього хотілося б... Та я не шкодую за зробленим.

Жадоба пізнання світу ніколи не давала спочинку моїм ногам. І за останні десять літ я побував у семи далеких країнах. У цю державу потрапив уперше і одразу ж запідозрив щось недобре... Моя душа запротестувала, вимагаючи негайно повернутися, але розум шукача пригод не міг відійти ні з чим, не добравшись до істини.

Я простував через людські поселення, розглядав мальовничі будинки, виплекані сади та дбайливо оброблені, без жодного стебла бур'яну, рівнесенькі грядки городини... І вже це перше поселення вразило мене своєю красою, багатством і... байдужістю. Ніхто з мешканців не вийшов на ганок чи за ворота, щоб кинути оком на чужинця, поцікавитися новинами або ж просто запитати, що шукаю. Не гасали вулицями дітлахи. І навіть собаки зустрічали мою появу байдуже й продовжували ліниво дрімати.

У той же час за кожним парканом, на городі чи в садку кипіла робота. З дорослих і дітей під дзюркотів струмками, залишаючи темні плями на білих полотняних сорочках.

Перед церквою на майдані сиділа молода жебрачка, а троє її діток бавилися в піщаній пилюці. Всі четверо були зодягнені в несусвітне дрантя. Перед жебрачкою лежав черепок розбитої макітри завбільшки з пригорщу, і жодної копійчини чи шматка хліба в нім не було. Моя рука мимохіть намацала за поясом кілька срібних монет і тицьнула їх жінці.

Жебрачка схопилася на ноги, покликкала до себе дітей, щоб подякувати, але я чимдуж пішов пріч.

Першу ніч у незнаній країні я провів на узліссі. Палива досить, вода поруч, харчів у торбі залишалося ще на кілька днів.

Перші сонячні промені привітали мене в дорозі.

Перемахнувши гірку, я зійшов пологим схилом у долину і перед моїми очима виникло невеличке місто, оточене муром і охоплене широким ровом, що з'єднувався з річкою. Довкола містечка тулилися хутірці й добрі села. Через одне з них і вела дорога, і я переконався, що тут усе так само, як і в першому поселенні. Тільки оселі ще багатші, очевидно давалася взнаки близькість міста, і тому жвавіше йшла торгівля м'ясом та городиною. Хутір я минув, ніде не затримуючись і не наважуючись зайти на чиєсь подвір'я, щоб попросити води. А що спека робилася чимраз відчутнішою, то я завернув до річки напиться та й скупатися. І тут почув крик. Молода жінка благала допомогти.

Я наддав ходи й за хвилину опинився на березі. Спершу побачив двох коней у бойових обладунках, а відтак двох здорованів, озброєних мечами. Вони намагалися скрутити дівчину, заламуючи їй руки й шарпаючи одяг на грудях.

— Стійте, свинячі вуха! — вигукнув я до молодиків. Що мене обходить честь незайманої дівчини? І чому не дозволити двом молодикам трохи розважитися? Але я не можу терпіти мерзотників.

¹ Василь Габор, Приватна колекція, Львів, 2002:82-84.

Той, що розплутував шнурочки, на дівочій сорочці повернувся в мій бік і, побачивши перед собою худорлявого чоловіка з ціпком у руці замість зброї, криво посміхнувся і сплюнув у воду. Потім вихопив з піхв меч і посунув на мене.

— Жити набридло, свинопасе? — поцікавився майже лагідно той, що тримав дівчину.

— Ги, — вишкірив зуби другий й замахнувся мечем. Зброя зі свистом описала над головою блискуче коло й опустилася біля правої ноги. — Шкутильгай звідси, поки не відрубав твою дурну голову.

Я навіть не поворухнувся. Він одним стрибком опинився біля мене й легенько, впівсили штрикнув мечем в бік. Я ребром долоні вдарив по пласкому боці зброї. Удар ногою в скроню був для нападника останнім відчуттям на цьому світі. Він впав навznak у річку і залишився лежати під водою.

— Ого! — вигукнув другий. — Я бачу, ти маєш серйозні наміри щодо неї, — і штовхнув на мене дівчину, а сам хутко вилетів на берег, стрибнув у сідло й щодуху погнав коня до містечка. Дівчина ж побігла до хутірця.

Вигляд покійника відбив у мене бажання напитися. До воріт містечка залишалося якихось п'ять-шість хвилин ходи. На одній із веж оборонного муру я побачив виснаженого чоловіка з прив'язаним до шиї каменем.

— Зачекай, шановний! — вигукнув я і кинувся бігти. Але самогубець ступив крок уперед і шубовснув у воду.

Я за лічені секунди підбіг до рову і пірнув слідом. Через кілька хвилин чоловік був на березі, я витиснув з нього воду і примусив легені наповнитися повітрям. Та в цю мить мені заломили за спину руки і міцно зав'язали їх мотузкою. Я оглянусь. Переді мною стояли озброєні охоронці міста.

— Що трапилося? — здивувався я.

— Ти порушив закон і мусиш стати перед судом нашого володаря, — відповів один з них, дивлячись на мене байдужими очима.

— Я чужинець і не знаю ваших законів.

— Скажеш про це володареві.

Володар був невисокого зросту чоловік, широкоплечий, з жилавими руками й бистрим поглядом. Голову йому увінчувала золота корона-обруч. Зодягнений був у майстерно оздоблені лати.

— Чолом тобі, володарю, — я низько вклонився йому. — Нарешті я зможу довідатися, в чому звинувачують мене твої слуги.

— Не думаю, що мої слова принесуть тобі втіху, чужинцю, — тихо відказав володар. — Ти скоїв тяжкий злочин і карою за нього буде тобі смерть.

— Але ж я лише день знаходжуся на вашій землі! — вигукнув я, відчайдушно намагаючись розірвати пута.

— За цей день, ти тричі порушив наш закон. Я збагнув, про що йдеться і сказав йому:

— Те, що ти називаєш злочином, у світі має ім'я Добро.

— Ми живемо за своїми законами, які заповіли нам батьки і діди.

— Але ж я творив добро.

— Добро? — володар здивовано звів брови. — Я бачу, ти й справді не розумієш зла, яке приховане у твоїх вчинках. Ти подав милостиню жебрачці, і за одну хвилину вона заробила більше, ніж чесний робітник за місяць важкої праці. Чи стане вона тепер

працювати? Вона волітиме вмерти з голоду, але не візьметься за працю, бо сподіватиметься, що знову надійде якийсь благодійник. Ти захистив дівчину від гвалтівників, і однією «доброю» справою вчинив одразу три лихі. По-перше, дівчина відтепер завше боятиметься чоловіків, бо уявні жахи завжди сильніші за пережиті; по-друге, зробив з воїна боягуза, і я змушений був його стратити, бо до нього немає вже довіри; по-третє, вбив другого воїна. І якщо завтра під мури нашого містечка приступить ворожа армія, то може трапитися так, що саме відсутність двох мечів переважить терези на користь ворога. А тоді не одну селянку, а весь мій народ буде піддано насильству... І, нарешті, ти врятував самогубця, залишивши в такий спосіб при житті людину, яка вже попросалася з цим світом і нічого доброго в ньому не бачить. Вдруге кинутися у воду в нього вже не вистачить сили, і він до кінця свого життя топитиме власну слабкість в горілці чи іншому дурмані і стане морокою для всіх, хто зіткнеться з ним. Де ж воно, твоє добро, чужинцю? Добрі вчинки — як зброя, і нею треба вміти користуватися.

— Мудро говориш, володарю, але чи не задумався ти над тим, що державу, в якій люди байдужі до всіх, ворогам легше буде підкорити?

— Мені жаль тебе, чужинцю. Коли б ти покався у своїй нерозумності, я наказав би відпустити тебе. Але ти не зробив цього, і я не маю права дарувати тобі волю, щоб ти й далі шкодив людям. Ти вмреш такою смертю, що зрозумієш свою помилку.

Володар кинув охоронцям, і вони підхопили мене під руки і вивели.

Усю ніч я не спав перебираючи в уяві різноманітні муки, які міг заподіяти мені жорстокий володар.

Після останньої сповіді мене вивели на замкове подвір'я і підвели до стіни. Там зачитали вирок. Володар наказав замурувати мене. Після всіх тих жахів, якими я сам страшив себе цілісіньку ніч, я відчув полегшення.

Мене завели в нішу. Вбили в стіну гак, до нього прив'язали руки і почали замурувати. Я не відчував жодного страху, бо знав, що мене чекає: кілька хвилин життя в суцільній темряві, потім задуха від нестачі повітря, кілька спазмів і все — вічна тиша і спокій.

Мулярі швидко завершували роботу. Залишилося докласти десять цеглин, вісім, шість, чотири, дві...

— Стійте! — пролунав знадвору голос володаря. — Я хочу на останок зробити для тебе добро, чужинцю... Ти не вмреш від задухи. Мулярі залишать тобі щілину для повітря. Прощай!